КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

ЛЬВІВ СІЧЕНЬ 1933

ЗМІСТ:

INHALT:

SOMMAIRE:

КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА Ч. 1.
ЕКОНОМІЧНО-СУСПІЛЬНИЙ МІСЯЧНИК — ЛЬВІВ СІЧЕНЬ 1933
CO-OPERATIVE REPUBLIK
UKRAINIAN MONTHLY REVIEW — LWIW POLAND РІЧНИК VI

НА ОКРАЮ ДНІВ.

„НА ЗЕМЛІ МИР"...

Різким дисонансом лунатимуть цього року ці традиційні різдвяні співи. Не мир і згода розсіяні сьогодні по світі, а взаїмне недовіря, насильство сильного над слабшим; не „благословенням" насичаються народи, а безробіттям, „ножицями", глухим невдовіллям голодного і пригніченого.

А однак — про спокій, мир, згоду, любов і правду між людьми мріє кожна людина і в цьому розумінні радо вслухується у чарівні тони різдвяного співу. Вона його приймає як передсказ майбутнього, як визначення мети усіх змагань осіб і народів. І хоча дехто самими обставинами життя примушений думати тільки про боротьбу й оборону свого існування — то й для нього мрія про мир і віра в прихід правди остане завжди одиноким джерелом його моральної сили.

Без такої віри не булоб і самих змагань. Без неї не булоб і кооперативного гуртування — яке є одною з форм оборонної акції економічно визискуваних і пригнічених.

Мягкі тони різдвяних співів відзеркалюють від тисячліть потребу людської душі: — серед брязкоту зброї будня загріти душу думкою про побіду правди над неправдою, справедливости над кривдою, ретельної праці над визиском. Без тої „мягкости" — не булоб і „твердости" у щоденній впертій праці й змаганню.

НОВИЙ ЕТАП В РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ КРІЗИ.

Увага світа в останньому часі скупчена біля події незвичайної ваги, якою є уявнення дефіцитів державних бюджетів у всіх майже державах світа. Найяскравішим проявом крізи державних фінансів була відмова з боку Франції, Бельгії, Мадярщини, Естонії і Польщі вплатити припадаючої на грудень рати довгу в Америці (в загальній сумі 26 міл. долярів). Коли вже навіть Франція рішилася на такий крок, який би можна охрестити прямо „білим большевизмом", то це є доказ дійсно критичної ситуації її державних фінансів. І дійсно: бюджет цієї могучої імперіялістичної держави на 1933 р. помимо всіх обкроювань і підлатувань, замикається дефіцитом в сумі майже неймовірній: 1 міліярда франків. Формально Франція оправдана: вона-ж дарувала Німеччині кругло 27 міліярдів фр. і уділила мораторії; морально вона оправдана. Але у міжнародньому житті рішають, як відомо, передовсім інші мотиви, рішає справа престіжу і бажання за всяку ціну не підірвати собі кредиту у людей. Не є виключене, що американський бизнесмен, хоч і любить вряди годи виступати в ролі самаританина (пригадаймо собі акцію голодуючій повоєнній

Европі, ARA і акцію Гувера в користь голодуючої Росії і т. д.) — все ж таки в цьому випадку покажеться більше купцем, як апостолом милосердя.

Відомо, що в опанцирених девяти підземних поверхах париського Національного Банку скупчено сьогодня поверх 80-ти міліярдів франків у золоті. Не треба однак думати, що все це є власність банку; переважно є це депозити осіб і установ, в значній мірі також закордонних капіталів, які сюди посплывалися, як до найпевнішого місця льокати капіталів, особливо в добу крізи і загальної непевности. На позір здавалосяб (і певно так здається американцеві): чому ж не платити, коли грошей не брак? Та це не є вирішення справи. Платити довги може „нормально" той, кому потрібні суми припливають нормально з його господарства, як надвишка над власними коштами. Як ми однак чули,французький уряд у свойому нормальному бюджеті має не надвишку, а дефіцит.

Дефіцитовими є бюджети вже майже всіх держав. Кріза наближається невмолимим кроком до свого льогічного завершення. Ще тільки один крок і Европа з Америкою можуть провалитися в пропасть валютарної інфляції. Наближається справді 12. година — коли то вирішиться доля обох півкуль.

Чи вони спамятаються в час?

ГРІХИ З ДОБИ „РАДІСНОЇ ТВОРЧОСТИ".

Чим глибше світ грузне в нетрях господарської скрути, тим страшнішою марою стає перед усіма опир загального задовження. Задовжені є не лише хлібороби (ті найбільше), не лише урядовці (з давних давен з того відомі), але й купці та промисловці — бо все брало кредити, звідки могло, бо все „розбудовувалося" на кредит або просто жило над стан — теж на кредит. Нема нині сумніву, що вину за це поносять не самі довжники, а й вірителі, самі кредитодавці, ті що тому пару літ розсилали тисячі агентів по селах і містах з намовами брати товар на сплати, на „догідні рати", ті що творили теорії про „фінансувнння консумції". Винні є й ті, що переконували про творчу прикмету кредиту, ті, що голосили: „коли є де позичити, то лиш брати і брати!"

Головний виновник, це сам фінансовий капітал — бо він (як то бистро і ґеніяльно підмітив ще проф. Туган-Барановський у своїй студії про промислові крізи) — натискає в добі нагромадження на промисл, заохочуючи його до щораз більшої розбудови, до поширювання ринків збуту та до все нових і нових інвестицій. Він — фінансовий капітал, нагромаджений по світовій війні у банках Америки, фінансував німецькі концерни, робив інєкції европейським державам (дві позички самій Польщі!) — а все тому, щоби найти собі „працю" і опроцентовання. За його прикладом йшли й фінансісти Англії, Франції і т. д., а там і їхні дрібніші підручні — краєві банки та банчки у всіх державах, в тім числі й у Польщі. „Якось воно сплатиться"!

Друге джерело сучасного задовження — це залеглі податки і інші публичні тягарі. На іншому місци подаємо цифри про те, як вони наростають в Польщі (як снігова лявіна, що котиться з гір). І все те лягає на плечі податника якраз у той час, коли він ніяк

не зведе кінців з кінцями, щоби заробити на оплату біжучих тягарів!

Проблєма стає дійсно заплутаною, прибирає вигляд справжнього ґордійського вузла. Як тут платити старі довги й податки, коли доходи такі поменшені, що декому не стає й на ведення самої біжучої господарки? Обовязок думати про вихід з цього положення падав-би передовсім на тих, які завинили загальне задовження: на керманичів економічного і державного життя. Але вони досі не знайшли іншого ліку на недугу, як: „платіть!“. До того фактично зводяться усі „полекші“ у сплаті податків та банкових довгів, про які ми чули. Селянські організації видвигнуги клич загальної мораторії на залеглі подітки, відписання всіх залеглих відсотків і кар за проволоку та редукції всіх довгів.

Круги промислу й торговлі, устами варшавської промислово-торговельної палати домагаються однак подібних пільг теж для себе, додаючи ще вимогу полекш у сплаті залеглах соціяльних оплат. Вони забувають, що саме вони були тими, які збогачувалися в добі високої конюнктури і тепер не мають тим більше морального права знову помпувати загал населення (почередно через державну касу).

Уряд вніс законопроєкт про конверсію гіпотечних довгів, маючи на думці їх розложення на довші роки та знижку їх опроцентовання. Певно, що це може бути полекшою для власників задовжених по гіпотечних банках. Але тими є знова майже виключно дідичі, промисловці, власники реальностей — цебто опять ґрупа „вибраних 10.000“. Сірій масі користи з цього закону не буде.

А машина часу не стоїть, грім гуркоче, петля крізи затіснюється. Мусить прийти загальна ліквідація старих довгів, як у міжнародньому так у приватному відношенні, якщо не має прийти до катастрофи.

Мусить встати з гробу грецький кредитовий реформатор — Солон.

ЧИ ПОМОГЛАБ ПОЛЬЩІ ІНФЛЯЦІЯ?

В польській пресі (бо українська економічним питанням цікавиться дуже мало) стрічаємо щораз частіше голоси нарікання на грошеву і кредитову дефляцію (зменшення обігу банкнотів і уділених банками кредитів). Мовляв, дефляція завинила крізу; якби не вона, то ми не відчувалиб браку гроша і кредиту і все булоб гаразд. Значить, треба, щоби держава випустила більше банкнотів в оборот, хочби й без приписаного законного покриття, треба пустити в рух банкові кредити і т. д.

Так розумує нині пересічний обиватель та його преса. А однак — навіть неглибока перевірка цих тез мусить відкрити хибність такого розумування. Воно приймає за причину те, що є лише наслідком інших причин. Не дефляція була причиною застою господарства, а навпаки — кріза спричинила дефляцію валюти. В наслідок крізи наступило зубожіння населення, яке, платячи далі податки, не одержувало від держави того, що вона давала давніше; значить, гріш вплачений населенням, не повертає до нього назад в таких розмірах, як давніше. Ось і весь секрет валютарної дефляції. А кредитова дефляція, як знаємо, вийшла як наслідок захитання кредитового довіря, масового протестування векслів і взагалі невиплатности довжників.

Чи можна отже лікувати недугу, поборюючи не її причини, а тільки один з її з зовнішних проявів?

В ніякому разі! Тому треба сказати ясно: ніяка штучна інфляниція не поможе на крізу. Вже буде близько рік від великанської гуверівської кредитової інфляції ($1^1/_2$ міліярда долярів для промислу). Безумовно, що цей щедрий дарунок промислові коштом держави міг в дечім злагіднити гостроту крізи — але він не спинив її руйнуючого походу. За цей рік кріза в Спол. Державах прибрала, як відомо, ще гостріші форми. Обнизилися і так вже найнищі у світі ціни збіж, зросло число безробітних у промислі. — Німецький уряд Папена своїми податковими бонами (гл. Кооп. Респ. ч. 10 1932) вступив фактично на ту саму дорогу субвенціонування підприємств коштом держави. Можна з певністю сказати, що й цей засіб буде мати тільки характер ліку на злагіднення недуги, не торкаючися її підстав.

Якби польський уряд рішився на інфляцію банкнотів і пустив їх в край прим. у формі банкових кредитів через Банк Краєвого Господарства і Рільний Банк, то це моглоб мати той наслідок, що при нинішнім напруженню довіря, моглоб прийти до знижки курсу злотого. З огляду на те, що Польща є фактично двовалютовою державою, це привелоб до звишки курсу доляра. Як відомо, більшість кредитових операцій це долярові операції. Звишка доляра відразу погіршилаби позицію всіх довжників в державі, отже якраз тих, що найгірше відчувають цю крізу. В результаті цілої операції прийшлоб дальше заострення крізи з виглядами на нову девалюацію валюти, отже повний господарський хаос.

Як видно з експозе польського премєра в Сенаті в дни 17. грудня ц. р., уряд здає собі справу з цеї небезпеки і є рішений не допустити до захитання золотого; навпаки, він ставить твердість валюти во главу угла своєї господарської політики. Але ми булиб дуже цікаві почути, що нарешті уряд думає позитивного робити для поборювання крізи. Зі слів премєра виходить, що поза програмою твердої валюти уряд таки нічого не задумує, бо хіба не можна вважати програмою чисто академічних заяв про те, що „цінова політика картелів є політикою самовбийника". Від двох уже літ край чує такі і навіть гостріші заяви представників уряду на адресу картелів, а вони ані чичирк. Навпаки — устами лідера над левіятана, п. А. Вєжбіцкого, картелі прямо кидають визов цілому населенню, вимагаючи ще полекш для себе коштом краю і держави! Пан Вєжбіцкі на днях уже вдруге задеклярував іменем великого промислу ось таку „мінімальну" програму:

1) відписання промислові залеглих податків;
2) генеральна обнижка залізничих тариф;
3) зменшення оплат підприємців на соціяльні обезпечення;
4) здешевлення кредиту;
5) не обнижування картельних цін!

При такім стані річей нема в Польщі виглядів на ліквідацію „ножиць" між промисловими і хліборобськими цінами. Не є отже виключене, що при відомій пасивности населення, врешті решт уступить уряд перед магнатами промислу (як то все досі бувало), а, щоби сповнити їх домагання, вступить на дорогу інфляції. Вже й сьогодні пан Вєжбіцкі у промові з 19. грудня натякає на цю можливість. Коли ві-

рити його словам, то в Польщі надходить критичний мент; найблищі місяці будуть рішати про долю її господарства.

Український громадянин, особливо кооператор, мусить бути приготований на всі можливости. Треба заздалегідь передумати все, що може прийти і забезпечитися від усяких несподіванок.

ВЖЕ ЯК У БОЛЬШЕВИКІВ?

Відома річ, яку постійну боротьбу мусить вести від самого початку большевицька влада з селом за посівну плошу. Село вперто намагається менше обсівати, не бачучи для себе інтересу в збільшуванні посівів. Так було перед колєктивізацією, так є вже цього року й при колгоспах.

Світова господарська кріза, яка підкопала рентовність хліборобства, приводить однак до того самого явища вже і в капіталістичнім світі. Зменшилася сильно посівна площа в Америці й Канаді та в деяких европейських державах. Недавно оголосив польський статистичний уряд дані про те, кілько землі було під обсівом в Польщі в господарськім році 1931/32. Ці цифри вказують на загальне зменшення управної площі проти попереднього року.

Пшеницею	обсіяно	1724	тис. га,	отже	на	5·2%	менше
Житом	"	5644	"	"	"	2·2%	"
Ячменем	"	1205	"	"	"	5·3%	"
Вівсом	"	2217	"	"	"	2·1%	"
Картоплею	"	2712	"	"	"	0·2%	"

Що бараболі посаджено майже ту саму скількість, як в минулому році — це не дивниця, бо-ж це хліб насущний селянина і цього він вже не міг зменшувати, бо це ще найдешевша річ; зате справжнього зернистого хліба засіяно вже менше.

Чи можна радіти цим явищем? В ніякому разі. Можемо його тільки р о з у м і т и.

„НЕДОМАГАННЯ РІЛЬНОГО УСТРОЮ МАЛОПОЛЬЩІ".

Під таким заголовком подає якийсь п, І. Королець (чи не б. землячок?) у „Rolniku Ekonomista" (ч. 24) дещо відомостей про аграрні відносини на території Галичини. Він вказує зокрема на: 1) велике роздріблення господарств і перелюднення села; 2) велику розкиданість ґрунтів окремих власників, (т. зв. шахівницю або черезполосицю), 3) зле загосподарення громадських ґрунтів; 4) погіршення і так майже найнищих в Европі зборів з гектара, 5) погіршення цін в порівнанні з цінами господ. потреб і податкових тягарів.

Можнаби до того додати ще чимало інших болячок, про які не згадує нам Королець. Можнаби згадати спеціяльно про умисне покривдження українського села що до меліорації ґрунтів, господарського шкільництва і агрономічної помочі; можнаби говорити про страшні галицькі дороги, про виливи рік, про сервітути, про спеціяльні для селянства „привілеї" при стяганню податків (ви чули про якісь податкові залеглости селянства? — їх нема; зате є близько міліярд залеглих податків і суспільних складок серед великої власности, серед промислу і торгівлі!) і т. д.

Але прощаємо п. Корольцеві ці недотягнення і приходимо до кінцевих висновків його статті. Автор радить підняти на ново кольонізаційну акцію, щоби переселити частину селянства з краківського воєвідства у „східні воєвідства". Що він розуміє під цим словом напевно не знаємо: це можуть бути північно-західні українські землі — може бути й українська Галичина. В кожному разі треба подивляти винахідчивість п. Корольця та його щире серце лише для... краківського воєвідства. Коли вже розвантажувати перенаселені райони, то чому забувати про найгустіше заселену територію — українську Галичину?

Автор радить спішитися з цею справою, поки ціни землі дешеві. Підкреслює отверто, що його плян має не тільки господарське, але й політичне значіння.

Віримо й не сумніваємося.

ГОСПОДАРСЬК. МОМЕНТ ПОЛЬСЬКО-СОВІТСЬКИХ ВЗАЄМИН.

Чимало людям були неясні останні зміни у взаємовідносинах Польщі й СРСР, а з окрема підписання і ратифікація пакту про неаґресію, яким обі сторони зобовязалися до взаїмної політичної льояльности. Чимало світла на всі ті справи кидає однак погляд на економічну ситуацію в обох державах.

Найтяжчий з тяжчих польських промислів — залізно-гутничий, по війні ще взагалі не досяг того рівня продукції, що мав перед війною (найвищий рівень виробу був в 1928 р. і досяг тоді 87% довоєнного виробу). Але в 1931 р. польські гути виплавили всього 62,8% довоєнного заліза. З тої кількости цілих 42%, отже майже $^2/_3$ вивезено до СРСР, згідно з замовленнями на потреби пятилітки. Очевидно, що совіти дали Польщі ці замовлення не ради гарних очей, а з простого розрахунку, що з Польщі кошти транспорту менші, як з других держав.

Дальші рубрики у польськім вивозі до СРСР, це цинк, олово і машини. Краєві замовлення в Польщі спали до смішної цифри і якби ще не совітські закупи, то в польськім тяжкім промислі булаб повна катастрофа. Ці міркування, а не що інше, руководили лідером польського промислу та його колеґами при їхній відомій поїздці в гості до СРСР.

Але й совіти мають свій інтерес у піддержуванні добрих взаємин з Польщею.Через Польщу їм найблища дорогу до Німеччини для перовозу товарів (такий транзит на руку очевидно й польським залізницям, яким дає заробіток, дуже нині бажаний). Даючи працю польському промислові, радянські чинники вимогли теж цля себе уступки шо до імпорту деяких товарів в Польщу. В Польщі продаються від довшого часу на велику скалю совітські кальоші, нитки, футра, шкіри і т. д. — хоч кальошів чи ниток виробляється в самій Польщі більше як треба. Польські промисловці хоч самі задовжені, щоби не втратити цінного відборця, дають великі кредити совітській державі, і то не лиш товаром, а й готівкою! (готівковий кредит виносить 1931 р. друге стільки, що товаровий).

Це господарська дійсність останніх часів. Очевидно, все це може змінитися з моментом закінчення індустріялізаційного розгону СРСР— але покищо воно діє і має свій вплив теж на політику.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В ЕСПАНІЇ.

Остання твердиня февдалізму в Західній Европі — це Еспанія. Вона, хоч найблища сусідка Франції, щойно тепер переживає свою добу ліквідації шляхоцького земеляного і опертого на ньому громадського та політичного устрою. Революційний уряд відновленої Еспанії приступив до основної аграрної перебудови краю. Закон, ухвалений есп. парляментом („кортезами") звернений своїм вістрям передовсім до грандів, себто великих земельних власників. Предметом реформ будуть наступні земельні обшари:

1) останки середновічного февдального устрою,

2) зле або зовсім не загосподарені обшари,

3) обшари, що лежать в поближу наводнюючих каналів, а мимо того не наводнені,

4) обшари, обняті новими плянами наводнень,

5) обшари розміру 300—600 га при управі збіжжа, 100—300 га при плянтаціях сливок, 300—600 га при городовій культурі, 100—500 га луки і пасовиска.

Вивласнення земельних посідачів відбудеться примусово; **відшкодування буде тільки за вклади (інвестиції), пороблені останнім власником.**

В цей спосіб Еспанія ліквідує законним шляхом ті нерівности в земельнім устрою, що виникли з середньовічного насильства шляхти над селянством. Еспанська реформа є безумовно „насильством" — більшости над зникаючою меншістю народу — але в цьому міститься й етичне оправдання цілого акту, яке йому відбирає характер насильства, роблячи його актом соціяльної справедливости.

НАЙТЯЩИЙ УДАР ДЛЯ СРСР.

Вершком аргументації про „вищість" совітської господарської системи над капіталістичною було завжди те, що, мовляв, радянська господарка є цілковито незалежна від капіталістичної, стоїть виключно на власних ногах, побудована пляномірно і самобутньо. Хоч для нікого не було тайною, що свою пятилітню розбудову промислу большевизм опер на кредитованих доставах машин з капіталістичних держав, за які платив вивозом головно збіжжа і інших сировин, — то мимо того голосна рекляма все таки робила дещо враження.

Прийшла безконечна кріза. Нагло стало виявлятися, що капіталістичний світ пересичений власною пшеницею, кукурудзою, цукром, яйцями, маслом, мясом. Якийсь час ще (1929 і 1930 р.) пробувала совітська економіка ратувати свої закупи демпінговим вивозом збіж та інших продуктів по цінах таки нижчих, як американські та европейські. Але згодом дійшло до того, що ціни збіж в Америці впали до рівня демпінгових цін радянського Внєшторгу. Про совітський демпінг чути щораз менше й менше. Разом з тим виринає конечність обмежувати за границями закупи машин та апаратів, тим більше, що охочих давати товар на кредит стає все менше і менше. Зачинає в самих основах хитатися сама ідея індустріялізації Рад. Союзу. Ще тому пів року назад заповідали другу пятилітку; сьогодні про це вже щось не чути.

Світова кріза завдала совітській державі найтящий удар, підкопуючи саму можливість експорту товарів з Рад. Союзу. Так то показалася помилкова думка про те, що СРСР є незалежна від решти світа.

А ВСЕ ТАКИ — КООПЕРАЦІЯ!

Серед загального замішання в господарському світі, коли вже й найбільш офіційні чинники капіталізму не вагаються вживати слів: „розвал", „катастрофа" і под. — все таки є одна ділянка господарства, що недоступна настроям розпачу й зневіря. Це — кооперація (там, де вона ведена згідно з правдивими кооперативними прінціпами). Хоч безумовно загальне зубожіння не могло не відбитися на зменшенні оборотів споживчих і виробничих кооператив та власного виробництва кооп. союзів, то убуток оборотів на одних членах покривається придбанням нових членів; зменшення існуючого виробництва надалужується заснованням нових виробництв і загальний настрій остає добрий, далекий не то від паніки, а навіть зневіри.

Це — найбільший тріюмф спільницької ідеї; це найбільша з усіх її дотеперішніх перемог. Це новий доказ, що „правдою світ перейдеш". Бо основою кооперативного будівництва є іменно правда замісць ложи, справедлива ціна замість обману й визиску, тверезе заспокоювання існуючих потреб членів замісць штучного викликування в публіки „потреб" при помочі реклями; а хребтом цілої системи є продаж за готівку та поборювання життя понад стан, на конто завтрішнього дня. Пляномірність в продукції та достосовання кооп. продукції до розмірів і спроможностей споживачів — хоронять кооперативне господарство перед спекуляцією та надмірними інвестиціями.

Тому правильно підкреслено в резолюції Загального Збору РСУК (дня 29. XII. 1932) вищість кооперативної системи над всіма іншими.

ВИПИСКИ.

„Тепер кооперація має бути піддана під надзір адміністраційних властей, що одержують право найбільш подрібного вгляду в їх внутрішнє життя, а позатим право до далеко йдучих репресій, до заборони культурної діяльности включно".

„Нині ті запоруки (нагляд ревізійного союзу і суду та прокуратор) очевидно не вистарчають. Над усім царює недовіря до громадян".

— — — — — — — — — — — — — — — — —

„В творенні капітал'в наступив сильнний застій. Це й по суті легке до зрозуміння, якщо зважити, що в часі найвищої конюнктури 1928 р. національний дохід в Німеччині виносив 75 міліярдів марок, а в цьому році скорчився до 50 міліярдів". („Wirtsch. Mitteilungen" d. D. B. und Diskontoges).

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Населення на українських землях в Польщі після переписів 1921 і 1931 рр.

В організаційній і торговельній діяльности часто приходиться звертатися до статистики і на підставі статистичних даних укладати пляни, калькулювати обороти і пр. Потрібне це скрізь — і на селі, і в повіті і в центрі. Та коли на селі дуже легко можна дати собі раду з статистичною підставою для власних плянів і калькуляцій, бо майже кожний господар приблизно знає скільки громада має нумерів господарств, голов населення, землі, худоби і т. п., а більш-менш точні цифри можна легко роздобути одні в громадському уряді, другі на парохії, то в повіті ця справа представляє вже всякі трудности, а на найбільші трудности натрапляємо в центрі.

Для громадських діячів і всяких організацій на повітах і в центрі джерелом статистичних відомостей можуть служити тільки офіціяльні статистичні публікації Головного статистичного уряду у Варшаві, котрі звичайно подають статистичні дані за цілу державу, іноді деталізують їх по воєвідствах, повітах, рідко коли по селах. Але територіяльний поділ держави на воєвідства і повіти не придержується етнографічних границь, навпаки, подуманий він так, щоб затерти ті границі, принаймні рахунково, в цей напр., спосіб, що до повітів і воєвідств з непольською більшістю долучається стільки території з польським населенням, скільки треба для наміреного зменшення проценту непольської людности в даній адміністративній одиниці. В наслідок цього в офіціяльний статистиці ми ніколи не можемо знайти готових цифрових даних про розміри території заселеної нашим народом в Польщі, про число населення на цій території та його національний поділ, про число господарств, землі, худоби і пр., та мусимо до цього доходити шляхом тяжких обчислень, поскільки є для цього відповідний статистичний матеріял, що дотичив би дрібніших адміністраційних одиниць, як повіти і громади.

В основі всякої громадської діяльности лежать господарські, культурні, політичні інтереси населення на даній території. Підставою власних статистичних дослідів і обчислень та практичних висновків з них є розміри території, яка є предметом нашої уваги, і число населення на цій території. Щоб дати нашим діячам на полі кооперації в центральних установах і на повітах цей піставовий матеріял, подаємо нижче виказ загалу населення, на визначеній нами українській території в Польщі, після переписів 1921 і 1931 рр., з обчисленням українського населення.

Заким будуть оголошені подрібні дані про національний і віроісповідний склад населення Польщі після перепису 1931 р., обчислення українського населення зробили ми в цей спосіб, що процент грекокатоликів в Галичині а православних на північно-західних землях в 1921 р. приняли і для 1931 р. і таким чином одержали абсолютні цифри обох цих віроісповідань для 1931 р.

Річ ясна, що обчислення не відбиває точно дотичного стану річи, — воно зменшує число православних на північно-західних землях, де маємо великий приріст православних проти 1921 р., наслідком повороту воєнних висланців. З другої сторони не всі православні на

північно-західних землях є українцями; якийсь процент їх на Волині і Поліссю припадає на Білорусинів і Росіян. Так само в Галичині не всі греко-католики є українцями по національности, а знова серед римокатоликів є значна частина українців (т. зв. латинники), Але ніяких поправок під цим оглядом в наших обчисленнях не можемо перевести, за браком відповідних даних.

Проте уважаємо, що вираховані нами цифри греко-католиків і православних не далеко будуть відбігати від дійсности, а що віроісповідна статистика населення на українських землях далеко вірніше відбиває тут взаїмне відношення національностей ніж „національна“, то добуті повищим способом числа греко-католицького і православного населення для 1931 р. можемо уважати числами українського населення, очевидно приблизними.

За українську національну територію взято в цілости: воєвідства Станиславівське, Тарнопільське, Волинське; З львівського воєвідства взято 20 цілих повітів з містом Львовом, і частини повітів: Березів, Кросно, Ланьцут; з краківського воєвідства частини повітів: Горлиці, Грибів, Новий Санч, Новий Торг, Ясло; Поліське воєвідство без косівського повіту; З Люблинського воєвідства 6 повітів в цілости і частину білгорайського; з Білостоцького воєвідства частину більського повіту.

Визначена нами українська територія на заході і північному сході тільки приблизно відповідає етнографічним межам. На пограничах по українській стороні є польські полоски і островки, так само по польській стороні лишається значна частина українського населення.

Цифри про величину території цілих повітів і число населення подаються за журналом „Sprawy Narodowościowe“ ч. 2—3 за 1932 р. Територія і населення частин повітів обчислені нами і є вони приблизні.

Ціла визначена нами українська територія в Польщі займає просторінь 139.347 кв. кл. з числом населення по перепису 1921 р. 7.883.177 і по перепису 1931 р. 9.651.832, в тім 6.167.769 Українців, зглядно греко-католиків і православних. Українська територія становить 36,2 % території Польщі, населення на цій території становило в 1921 р. 29,3 %, а в 1931 р. 30,2 % населення Польщі без війська. Українці зглядно греко-католики і православні становлять 63,9 % цілого населення на українській території, решта припадає на Поляків, Жидів і інших.

А. Ж.

	Територія в кв. кл.	Населення 1921 р.	Населення 1931 р.	Гр.-кат. і православні в 1931 р. число	в %
Ціла Польща:					
Насел. з військ.	**388,390**	**27,176.717**	**32,132,936**		
Насел. без військ.	—	**26,858.192**	**31,941.463**		
Українські землі	**139.347**	**7,883.177**	**9,651.832**	**6,167.769**	**63,9**
в % %	36,2	29,3	30,2		
Галичина	**57,271**	**4,989.569**	**5,697.977**	**3,412.036**	**59,9**
Північ. зах. землі	**82,076**	**2,893.608**	**3,953.855**	**2,755.733**	**69,7**

		Територія кв. кл.	Населення 1921 р.	Населення 1931 р.	Гр.-кат. і православні в 1931 р. число:	в %
	Воєвідства і пов.	**57.271**	**4,689.569**	**5,697.977**	**3,412.036**	**59,9**
	Краківське	**1878**	**127.229**	**143.855**	**57.458**	**40,0**
1	Горлиці [1]	650	48.779	55.364	20.097	36,3
2	Грибів [2]	380	31.791	37.053	9.745	26,3
3	Новий Санч [3]	393	21.624	25.192	18.138	72,0
4	Новий Торг [4]	55	1.906	2.325	2.278	98,0
5	Ясло [5]	400	22.129	23.921	7.200	30,1
	Львівське	**22,152**	**2,165.287**	**2,474.271**	**1,318.842**	**53,3**
1	Березів [6]	170	19.777	20.750	10.375	50,0
2	Бібрка	890	83.281	96.466	67.912	70,4
3	Добромиль	901	73.259	81.683	52.604	64,4
4	Дрогобич	1.456	163.263	192.140	113.383	59,0
5	Городок	874	72.920	84.267	56.880	67,5
6	Жовква	1.111	84.574	95.206	69.215	72,7
7	Кросно [7]	363	40.925	45.463	13.638	30,0
8	Ланьцут [8]	216	22.570	27.094	5.418	20,0
9	Ліско	1.832	92.576	111.462	79.918	71,7
10	Львів місто	63	245.152	316.177	39.522	12,5
11	Львів повіт	1.279	124.792	142.881	61.867	43,3
12	Любачів	1.136	81.368	88.237	46.677	52,9
13	Мостиска	755	84.076	89.262	52.932	59.3
14	Перемишль	1.002	146.596	162.635	76.438	47,0
15	Рава Руська	1.401	106.607	121.465	85.390	70,3
16	Рудки	675	73.463	79.470	50.860	64,0
17	Симбір	948	105.020	112.856	66.585	59,0
18	Сокаль	1.335	99.372	109.721	71.428	65,1
19	Старий Самбір	609	51.435	59.086	44.392	75,3
20	Сянок	1.261	102.167	113.899	57.291	50,3
21	Турка	1.459	76.645	90.338	73.716	81,6
22	Яворів	990	79.146	87.350	68.832	78,8
23	Ярослав	1.336	136.303	146.363	53.569	36,6
	Станиславівське	**16.909**	**1,262.546**	**1,476.538**	**1,084.220**	**73,4**
1	Богородчани	854	54.260	68.270	60.009	87,9
2	Долина	2.473	100.718	124.011	95.116	76,7
3	Городенка	871	83.670	95.733	72.757	76,0
4	Жидачів	936	77.024	87.014	64.129	73,7
5	Калуш	1.183	86.503	103.039	83.770	81,3
6	Коломия	1.314	154.373	170.649	116.383	68,2
7	Косів	1.839	83.647	93.782	79.715	85,0
8	Надвірна	1.939	80.957	104.891	81.395	77,6

[1]) Судовий повіт Горлиці.
[2]) Судовий повіт Грибів.
[3]) Судовий повіт Мушина і 8 укр. громад Ново-Санчського суд. пов.
[4]) Чотири громади Кросценського суд. повіту.
[5]) Судовий повіт Жмигород.
[6]) Південні частини, приблизно четвертина повіту.
[7]) Половина повіту.
[8]) Південно-східна частина, приблизно четвертина повіту.

		Територія кв. кл.	Населення 1921 р.	Населення 1931 р.	Гр.-кат. і православні в 1931 р. число	в %
9	Рогатин	1.161	109.534	128.640	93.006	72,3
10	Сколє	1.293	48.759	59.840	47,513	79,4
11	Станиславів	869	133.085	161.148	89.598	55,6
12	Стрий	659	72.543	83.192	49.566	59.7
13	Снятин	566	72.798	78.221	64.454	82,4
14	Товмач	952	104.675	118.108	86.809	73,5
	Тернопільське	**16.332**	**1,434.507**	**1,603.313**	**954.516**	**59,3**
1	Бережани	1.117	89.655	105'302	62.128	59,3
2	Борщів	1.025	94.767	105.881	71.258	67,3
3	Броди	1.054	78.803	88.807	57.725	65,0
4	Бучач	1.212	118.013	139.308	79.684	57,2
5	Заліщики	699	65.409	73,249	52.739	72,0
6	Збараж	740	65.390	65,871	39.522	60,0
7	Зборів	908	71.941	84.266	57.300	68,0
8	Золочів	1.183	107.079	117.901	72.155	61,2
9	Камінка Стр.	1.000	74.930	82.682	47.708	57,7
10	Копичинці	886	86.918	93.040	55.359	59,5
11	Перемишляни	925	79.599	89.955	51.724	57,5
12	Підгайці	1.042	81.998	98.428	59.352	60,3
13	Радехів	1.040	64.561	69.436	46.592	67,1
14	Скалат	904	84.399	92.486	42.821	46,3
15	Теребовля	697	72.304	75.419	37.182	49,3
16	Тернопіль	1.206	129.721	140.771	73.905	52,5
17	Чортків	694	69.020	80.511	44.362	55,1
	Північно-зах. землі	**82.076**	**2,893.608**	**3,953.855**	**2,755.733**	**69,7**
	Волинське	**35.729**	**1,569.559**	**2,084.791**	**1,551.678**	**74,5**
1	Володимир	2.231	101.412	150.364	99,390	66,1
2	Горохів	1.734	91.631	122.195	93.998	76,9
3	Дубно	3.314	177.083	226.733	184.787	81,5
4	Здолбунів	1.366	100.390	118.422	88.816	75,0
5	Ковель	5.728	170.020	254.891	193.716	76,0
6	Костопіль	3.417	117.950	159.200	120.992	76,0
7	Кремінець	2.772	208.873	242.574	203.762	84.0
8	Луцьк	4.763	210.123	290.862	189.060	65,0
9	Любомль	2.004	56.264	85.396	64.900	76 0
10	Рівне	2.945	203.823	253.056	167.017	66,0
11	Сарни	5.455	131.990	181,098	145.240	80,2
	Поліське	**33.356**	**698.841**	**1,047.755**	**812.302**	**77,5**
1	Берестє	4.867	118.850	216.145	135.307	62,6
2	Дорогічин	2.356	62.083	96.882	83.609	86,3
3	Камінь Кош.	3.294	64.947	94.663	88.983	94,0
4	Кобринь	3.603	72.005	114.171	90.652	79,5
5	Лукінець	5.615	81.376	108.546	91.930	84,7
6	Пинськ	5.465	134.359	184.219	145.533	79,0
7	Пружани	2.701	68.127	108.666	76.718	70,6
8	Столин	5.455	96.094	124.463	99.570	80,0

		Територія кв. кл.	Населення 1921 р.	Населення 1931 р.	Гр.-кат і православні в 1931р. число	в %
	Люблинське [1]	**10.604**	**554.645**	**720.052**	**316.823**	**44,0**
1	Біла	1.456	57.929	82.896		
2	Білгорай [2]	593	33.196	39.012		
3	Влодава	2.316	82.062	113.460		
4	Грубешів	1.563	103.810	130.275		
5	Константинів	1.272	58.460	70.419		
6	Томашів	1.374	97.713	121.377		
7	Холм	2.030	121.475	162.613		
	Білостоцьке					
	Більськ [3]	**2.387**	**70.563**	**101.257**	**74.930**	**74,0**

З історії кооперативної думки.

Від Редакції: Поданий нище уривок університетських викладів пок. проф. Ш. Жида вводить читача в круг думок т. зв. німського кооперативного напрямку. Легкість форми, а притім ясність формулуваннь, питомі Покійному, виступають тут в повній силі. В одній тільки точці можна не погодитися з німським напрямком — що до оцінки кооперації продуцентів. Також можна мати сумнів, чи слід ставити кооперацію в конкуренцію до таких рухів, як соціялізм і под., які є рухами не лиш господарськими, а й політичними, чого про кооперацію сказати не можна.

Властивий заголовок, який повинен би я дати цему курсові звучавби: „Школа кооператизму“—подібно, як говориться про соціялістичну школу. Тільки кожна школа вимагає учителів і учеників, і мігби мене хтось запитати: де є одні і другі? І я бувби в клопоті, що маю відповісти. Вкінці ми можемо признати, що кооперативний рух не осягнув ще цього степеня зрілости, щоби заняти місце в історії доктрин. Тому в „Історії доктрин“, яку я написав на спілку з моїм товаришем п. Рістом, ми не вважали умісним присвятити окремого розділу школі кооператизму, вдоволяючись скромною заміткою. Проте в своїй малій книжці „Історія доктрин“ професор Тотоміанц присвятив вже окремий уступ під таким заголовком.

Коли ми може й не маємо ще права говорити про школу кооператизму, то всетаки вільно нам говорити про програму кооператизму. Кожний політичний і соціяльний рух має право, ба навіть обовязок сказати, куди він прямує, чого він хоче, чим він себе уявляє і тимсамим зясувати свою програму; кооперативний рух — так само [4].

---

[1]) Для цілої Холмщини принято такий самий процент укр. населення, (44,0 %) географами для 1921 р. (Шимонович).

[2]) Північно-західна частина, приблизно третина повіту.

[3]) Піденно-східна половина повіту.

[4]) Можна знайти такий виклад з французької точки погляду в книжці, що саме появилася: „Політика французького кооперативного руху“ п. Поасона.

Кожна політична партія вказує в своїй програмі і в своїх оповіщеннях, що вона зробить, коли прийде до влади, але заки це станеться, вона не має нічого до роботи, їй вільно у великій мірі сотворити зі своєї програми твір уяви, і приобіцяти більше, ніж вона могла дати, ба навіть хотілаби дати. Подібно річ мається з соціялістичною школою, яка, неначе давній фурієризм, снує фантастичні мрії. Тимчасом кооперативний рух, що істнує вже майже ціле століття, має програму, побудовану не тільки на своїх бажаннях (можливо що й на ілюзіях) але в більшій ще мірі на своїх досвідах і на своїх розчарованнях, бо він вже має за собою цілу історію.

Ви знаєте, що 1844 р. зложили в перше кооперативну програму піоніри з Рочделя. Я вам її прочитаю. Я не мігби взяти на початок цего курсу ліпшого тексту, як цей, зі славної програми, яка ще сьогодні являється основним законом майже для цілости 50.000 товариств, сотворених по всіх краях.

Ось вона:

„Ціллю Товариства є осягнути грошеву користь і поліпшити домашні і соціяльні услівя своїх членів, згромаджуючи капітал, поділений на уділи у висоті одного фунта, щоб виконати ось який плян:

отворити крамницю для продажі споживчих продуктів і вбрання;

купити або вибудувати доми для тих членів, які бажали би помагати собі взаїмно в поліпшенню свого домашнього і соціяльного життя;

підтримати виробництво товарів, які вважатиме товариство потрібними, щоб дати працю безробітним членам, або тим, яких заробітна платня невистарчаюча;

як тільки буде можливо, товариство приступить до наладнання виробництва і розділу, та займеться освітою, у свойому гурті, власними засобами, або іншими словами, воно сотворить автономну кольонію (self supporting), в якій інтереси будуть спільні (united). І вона поспішить з помічю іншим товариствам, які хотілиби заснувати подібні кольонії;

в ціли поширення тверезости товариство отворить в одній зі своїх домівок установу тверезости.

Бачимо, що ця програма переступає значно область, загально признану кооперації; це повний плян соціяльного відновлення. Представимо його у більше методичному виді:

1. творення капіталу в ціли еманципації пролєтаріяту не повільним, тяжким і перестарілим шляхом ощадностей, але ощадністю, здійсненою спільним купном товарів, конечних для життя;

2. будівництво домів з метою постачань мешкань по ціні коштів;

3. заснування промислових і хліборобських підприємств в двоякім намірі:

а) виробляти безпосередно і дешево все те, що потрібне робітничій клясі,

б) забезпечити працю безробітним, або заробляючим т. зв. голодову платню;

4. виховання і боротьба з алькоголем;

5. як остаточна ціль: інтегральна кооперація, себто створення малих світів, що організують в своїм гурті продукцію і розділ, і які розмножуються прикладом та пропагандою.

Коли таку амбітну і величаву програму, якої суцільне виконання ще далеке сьогодня, хоча кожного дня експеримент потверджує її практичну вартість, видумав в цілости гурток робітників-ткачів, зібраний в нужденній хатині при жабячій вулиці (toad lane, бо там була їхня домівка), то треба в тім добачати чудо, подібне до того, яке обявилося в день Сошествія Святого Духа, коли він у виді огнених язиків зійшов над дванацятьми апостолами, які були теж робітниками. Бо в половині минулого століття стан освіти робітничої кляси, ба навіть піонірів з Рочделя, був такий низький, що годі уявити собі, щоб вони були творцями такої конституції. Але вони мали попередників, як це звичайно буває.

В 1820-ім році більше, ніж одно століття тому, засновано в Англії товариство для пропаганди кооперації. Вже тоді була пропаганда! А межи 1827 і 1830 рр. сотки кооперативних товариств повстали в Англії. Але вони не могли жити, — неначе цвіти, що завчасно розцвитуть. Таку початкову невдачу знаходите в історії всіх соціяльних рухів.

Рух роспочався остаточно щойно в часі, коли отворилась крамниця Рочдельських піонірів, зогляду на обставини, про які будемо ще говорити, — і програма, яку я Вам читав, увійшла на шлях здійснювання.

Змагання зменшити кошти життя робітників, були тим більше пекучі, бо в тім часі заробітні платні були такі низькі, як ще ніколи в історії праці. Безробіття було в Англії, як і сьогодня, страшною пошестю робітничої кляси.

Правду сказати, безмертности рочдельської програми не забезпечив амбітний маніфест, який ми навели, і який ще нині лишається в теоретичнім стані, ба навіть велика часть товариств зовсім не годиться пристати до нього, але головно правила практичної організації, внутрішний правильник, що так скажу, який Рочдель виконав вперше. Ось його точки:

1. ціна продажі побудована на ринкових цінах (а не на ціні коштів), себто на торговельній ціні;

2. осягнена надвишка звертається членам відповідно до висоти їхніх закупів (а не згідно з висотою їхніх уділів);

3. кожний член має один голос, безогляду на число уділів, які він посідає;

4. продажа за готівку, а не на кредит, одначе ця остання постанова допускає деякі виїмки.

Такі є ці правила; а близько столітній досвід доказав їхню мудрість в усіх краях і в усіх середовищах. Ми їх пояснювали і обговорювала часто в наших лекціях, і вони не будуть предметом цьогорічного курсу. Ми хочемо зясувати тепер не внутрішню організацію кооперативних товариств, але їхню ролю, — скажемо: їхні амбіції, як творців соціяльної віднови.

Програма піонірів не була очевидно посліднью, було чимало інших, які ми тепер переглянемо.

Говорячи про Францію, згадаю програму Німської школи з 1885—1896 р., звісну більше під цим іменем на чужині, ніж у Франції[1]).

---

[1]) Ми її виложили і обговорили в курсі п. з. Школа в Нім. (Книжка ця буде зреферована в К.Р-ці — Ред.)

Пізніше, в 1912-ім році зясовано програму, яка причинилася до злуки двох розколених кооперативних організацій: соціялістичної організації і невтральної організації, які до того часу вели з собою війну.

Відчитаю вам головні уступи тої постанови, яку ми називаємо Пактом Єдности:

Союз кооператив і Конфедерація кооператив, бажають закінчити існуючий роздор і погоджуються що-до основних принціпів кооперації, як їх уложили рочдельські піоніри, примінюваних опісля зі зростаючим успіхом міліонами робітників по всіх краях:

1. Заступлення сучасного конкуренційного і капіталістичного режіму ладом, в якім виробництво буде організоване для добра загалу споживачів, а не в цілях зиску.

2. Колєктивний і постепенний перехід засобів виміни і продукції в руки стоваришених споживачів.

Від тоді існує у Франці одинока кооперативна програма, і ця єдність, скріплена спільним пережиттям війни, триває до сьогодня. Одначе можемо добачити в тому бльоку, тут і там, декілька зарисувань.

Не розбираючи подрібно ті ріжні програми, скажемо всетаки в якому змислі доповнили вони Рочдельську програму. Хоча документ який ми тут навели, тільки скромно торкається її, одначе зразу видно, що він її сильно поширив.

Насамперед він не занявся тільки, так, як це зробили піоніри з Рочделя — зменшенням коштів життя, він спрямовується не виключно на низьку ціну, але на справедливу ціну, а це не одно і те саме, бо справедлива ціна це не що інше, як справедливість в економічному ладі, здійснена там, де вона найкраще може проявитися: у виміні.

Цю програму поширено теж у цьому змислі, що замісць представляти її, як еманципацію тільки робітничої кляси, вона являється способом звільнення всіх споживачів, а не тільки робітника-споживача, але й споживача богатого і маєтного, бо ці є неменше використовувані, як і бідні. Скажете що вони менше цікаві; це можливе. Але не в тім справа. Коли це є питанням справедливости, то розвязка його має бути одною для всіх. Коли ми хочемо знищити в економічному ладі всі можливости експльоатації, то не можемо робити ріжниць межи використовуваними ріжних кляс.

Це зовсім нова концепція і доказом того є це, що назви, яку ми повторюємо часто в наших поясненнях: „споживче кооперативне товариство", — не знайдете в Рочдельській програмі, яку ми вам читали; ба навіть нині в Англії не вживають її. Невідомі в Англії, яка є їх матірною землею, ані споживачі товариства! Їх там називають роздільчими товариствами — distributive societies, або попросту stores, крамниці.

Ця подвійна ціль, назначена кооперації: осягнути справедливі ціни і дати першенство інтересам споживача, — заведе нас дуже далеко, бо аж до нової економії.

Виразною чертою кооперативного руху у Франції останніх років була пропаганда в інтелєктуальних і університетських кругах.

Вона виявилася маніфестом, зредагованим в 1920-ім році, який розіслано до всіх університетів у світі. Ми називаємо його Маніфестом

інтелектуалістів, бо він удостоївся почести підпису 200 професорів французьких університетів, межи якими є велике число професорів з Парижа. Ось вам його головні уступи:

„Кооперація завдячує війні ненадійну рекляму. Споживачі зустрілися з браком поживи, зростом цін і визиском купців і знайшли в споживчих кооперативах своє прибіжище. Що більше, в многих краях Східної Европи магазини цих товариств були для виголоднілого населення місцями прохарчування.

Проте ані публична опінія, ані преса, ані економісти не присвятили кооперативному рухові такої уваги, яка йому по думці підписаних на цій деклярації, належиться. Вони далі добачували в ньому тільки якийсь рід торговельної організації, який має свої добрі сторони і недомагання, не віруючи, щоби поза сучасними осягами кооперація змогла предложити повну програму соціяльної віднови. Саме наше товариство вважає своєю амбіцією промостити шлях цему поглядові в душах людей, пропагандою і навчанням у школах всіх степенів.

Хочемо вказати на споживчі товариства як на ляболаторії соціяльного досвіду, як їх називав Жорес. Три чверти століття продовжується цей експеримент у всіх краях, як найбільше віддалених і в найріжнороднiших економічних обставинах, тому він видається нам вповні вистарчаючим та дозволяє нам бачити в ньому цехи майбутнього суспільства, й через це й розпізнавати в ньому, що є утопією, а що є здійсняєме із соціяльних домагань, які гомонять зі всіх сторін.

Ми переконані, що вже з нинішним днем можемо віднайти напрямні, ми кажемо: напрямні, бо річ не в зложенню програми в твердих рамцях. Кооперація є рухом, кажуть англійці, а не законом.

Кооперативні товариства нас вчать, що підприємство може жити поза услівями, які політична економія вважала конечними, а саме без жажди зиску і натиску конкуренції. Кооперативні товариства працюють без того товчка, яким є зиск, бо їхній закон велить повертати зиск тим, від котрих вони його беруть. Що до конкуренції, всюди де тільки можливе, кооперативи стараються заступити її федерованням ба навіть повною злукою. Змагання за зиск не мають ніякої цілі у хвилі, коли сам зиск зникає; залишається тільки конкуренція у виді шляхотного бажання стати взірцем для других.

Кооперативні товариства вказують нам теж, що для успіху підприємства річчу зайвою щоби капітал був володарем та збирав плоди. Вони не виключають капіталу, ба навіть призивають його до себе, вичікуючи хвилі, коли могтимуть самі творити власні капітали, і готові платити за його прислуги означеним відсотком, але вони відмовляють йому засадничо право верховодити і побирати собі зиск під претекстом, що він його сотворив.

Кооперативи боряться в міру можливости, на яку позволяє їм їхній розвій, проти економічного націоналізму під видом протекціонізму, як теж проти так званого капіталістичного інтернаціоналу, який є тільки покришкою імперіялізму. Засновуючи 30 років тому Міжнародний Кооперативний Алiянс, вони випередили Союз Народів, і стараються вирвати міжнародну торговлю з сучасних форм на правдивий шлях, яким є співпраця народів в цілі як найбільш економічного використання богацтв кожного краю для добра загалу.

Кооперативні товариства не признають продуцентам права заступництва публичних інтересів, бо вважають, що ці змагання тісно звязані, ба навіть кермовані їхніми професійними і корпоративними потребами. Навпаки, організовані споживачі не можуть мати іншого інтересу, як інтерес усіх.

Тому вони можуть зовсім справедливо бажати стати органом публичного інтересу. Така роля припадала дотепер державі, але вона виявила себе нище всяких сподівань, головно на господарському полі. І синдикалісти осуджують її не менче різко ніж економісти ліберальної школи. Треба отже дати публичній опінії новий орган. Ось він: в організаційних кадрах споживачів.

Розуміється, що ми витворюємо межи продуцентами і споживачами тільки опозицію принципів, а не боротьбу кляс, тим більше, що товариства зложені у величезній більшости з робітників осягнули як найбільш яскраві успіхи.

Колиби навіть, як це й повинно бути, кожний споживач був одночасно продуцентом, не менше важно, щоб він старався відріжнити і важити у своїй совісти, ті протилежні інтереси, та жертвувати свої особисті ціли, загальним потребам.

Саме таку науку дає товариство споживачів, лекцією щоденного життя. І це навчання моральне і одночасно економічне хочемо поширювати".

Шарль Жід

ДО ІСТОРІЇ УКР. КООПЕРАЦІЇ.

Нарис розвитку української молочарської кооперації в Галичині.

Новітнє молочарство — це дитина останніх двох декад XIX століття; за ним є вже 50 літ досвіду праці. Розвій новітнього молочарства тісно звязаний є з технічним винаходом і досконаленням молочарського машинового устатковання — в першу чергу з винаходом кружлівки (ing. Lefeldt — Німеччина, 1877/78) і її дальшим удосконаленням (аж до конструкції Separatora Leval'ем — Швеція, 1908) — тісно звязаний з розвоєм природничих наук з окрема біольогічних і серед них наук мікробіольогії.

Поступ в будові молочарських машин і розвязка тайн природи в царині заготівлі сирівця і його перерібки, удосконалені методи поборювання шкідливих бактерій і методи впряження, волею людини, корисних бактерій на службу молочарського виробництва — поклали наукові основи під механічну, хемічну (біольогічну) технольогію новітнього молочарства.

Складна, на научних основах оперту молочарську технольогію могли використати без затримки тільки ті народи, які стояли в добі її усталення на доволі високім ступні цивілізації. Новітнє молочарство вимагає глибокої духової і господарської культури не тільки на вершках хліборобської

верстви, але серед широких верств дрібного селянського хліборобства. Не можемо перечити, що новітнє молочарство може віддати і віддає неоцінені прислуги великовласницьким господарствим, але мусимо з великим натиском підкреслити, що для дрібної земельної власности розвій молочарства стає підвалиною не тільки матеріяльних користей з годівлі молочної худоби, але трівким підложем раціональної реформи селянських господарств.

При цім не належить нам забувати, що годівлею домашніх звірят, в тім молочної худоби займаються — коли взяти на увагу стан поголовя — в 90—95% селянські господарства, а тільки в 5—10% великовласницькі.

* * *

В перших роках по покладенню основ під новітнє молочарство на континенті Европи тільки один хліборобський нарід — Данці, яких національна катастрофа з року 1864 не тільки не зломала але й поставила на шлях правдивої демократизації культури, були готові використати в повні здобутки наук у всіх ділянках, а в першу чергу в своїх селянських господарствах. Побідоносний похід данського, головно селянського господарства розпочинається роком 1882 від заложення першої кооперативної молочарні в західній Ютляндії.

За данським приміром йдуть вскорі і другі народи Европи але й до сьогодні примат у европейськім а зокрема кооператнвім молочарстві держить демократична Данія (1927: 91 міл. масла).

Під 80-ті роки минулого століття українське хліборобство а радше українське селянство — по 30 літах свободи — переживало гостру крізу.

Знесення панщини 1848 і увласнення селянства без рівночасного переведення аграрних операцій в користь вже тоді в 70% економічно несамостійних господарств, без розвязання питання селянського кредиту, без журби про природній відплив надміру сільського населення до міст (ремесло, промисл) без покладення підстав під духовий і суспільний розвій села — створило своєрідний тип новочасного гельота: особисто вільного невільника твердої господарської дійсности: жертву нужди і темноти та відсталости села.

Жахливе положення українського селянства викликало реакцію його освіченої верстви. Роки 80-ті є роками проломовими у пляномірній боротьбі за господарський розвій нашого народу, опертий на власних силах народу.

Суспільне, господарське та культурне запізнення нашого народу проломане оконечно. Цивілізаційний розвій тоді початий йде нестримно вперед жертвенною працею поколінь до сьогодні.

Речником господарських справ краю був тоді галицький сойм — сойм у якому правила шляхта з великовласницьких кругів. Сойм цей не спішився зовсім полекшити долю зубожілого селянства. Не можу тут спинюватися над холодно-передуманими і послідовно здійснюваними методами здержування власне через „речника господарського розвою краю“ — через галицький сойм — розвою господарського села, а зокрема українського села.

В цьому місці мушу підкреслити, що й справа молочарства — як справа у високій мірі звязана з селянськими госпо-

дарствами аж до року 1888 була галицьким соймом постійно ігнорована. Щойно в сім році запало в галицькім соймі рішення, яке взивало Краєвий Виділ до розслідження відносин молочної господарки в краю в ціли поставлення внесків дотично підпирання молочарства.

Студіями обнято тільки Західну Галичину. Від 1891 зорганізовано при Краєвім Виділі інституцію молочарських інструкторів, в роках 1896—1898 і 1900—1902 проведено спершу короткий, опісля довші молочарські курси все в Західній Галичині; в кінці в 1903 основано краєву молочарську школу в Ряшеві.

Висліди так веденої акції — опертої на податковім, в тім і українськім гроші можна легко передбачити. В часі між 1890—1903 повстає і працює в Західній Галичині 297 молочарень — в тім 32 селянські а 265 двірських — всі приватні.

Секрет такої нерівномірности числа селянських і двірських молочарень (напр. 1:9) лежить не тільки в захопленню великих власників молочарським ділом, як радше в тім, що ведення молочарні давало підставу до одержання субвенції, так з краєвих фондів як і державних. Край крім субвенції уділяв 3% позичок з фонду на підпирання рільничого промислу — держава давала часть закладового капіталу у формі машин (около 14000 К.).

Що двірські молочарні спекулювали на субвенції, виявилося по році 1904. Коли Виділ Краєвий в дні 4. XII. 1903 рішив уділяти субвенції тільки зареєстрованим стоваришенням (кооперативам—1873 р.), число двірських молочарень у Зах. Галичині з кінцем 1905 року падає до $^{1}/_{5}$ і виносить 53 супроти 265 з року 1903. Первопочини самостійної української молочарської організвції звязані є з 1904 роком.

На цей рік припадає поїздка дра Евгена Олесницького, голови філії „Просвіти" в Стрию на закордонні студії хліборобських організацій в тім і молочарської кооперації. Звідомлення з цеї поїздки, подане в Стрию 26. II. 1904, заставило меткого організатора о. Остапа Нижанковського ввести в життя ідею спільної перерібки молока.

Перша молочарська спілка (а теж здебільша й другі аж до року 1908) основана 1. X. 1904 в селі Завадові, стрийського повіту парохом села о. О. Нижанковським, була відділом місцевої читальні „Просвіти". Плянову пропаганду спілкового молочарства взяв у свої руки Головний Виділ Т-ва „Просвіта" у Львові, в якого імени вів акцію краєвий інструктор рільництва Олексардер Гарасевич.

Перша молочарська спілка.

Першою управою першої спілкової молочарні в Завадові як первоклітини нашого господарсько-молочарського руху були о. Остап Нижанковський, господар Іван Сенів і господар Федь Дергала — всі члени Виділу Чит. „Просвіти".

Першим українським молочарем став Федір Панич. В місяць по основанню відкрила спілка сметанкову стацію в Голуботові.

Від 1. XII. 1905 року заведено в ній заплату за молоко після % товщу.

Машинове уладження закупила філія „Просвіти" з допомоги Гол. Виділу (1330 К. на промислово-господарські цили).

Спілка стала огнищем поглядової науки молочарства для краю і вже в півтора року по основанню завадівської спілки на день 31. III. 1906 року було в краю діяльних 12 молочарських спілок в повітах: стрийськім, дрогобицькім, рогатинськім і коломийськім; з них Голобутів ad Завадів, і Довге ad Ріпчиці були сметанковими стаціями (найстарша Завадів 1. X. 1904 — наймолодша Черче 27. II. 1906 року).

Всі вони обєднували разом кругло 450 доставців (найбільша в Ріпчицях 103 доставців), які доставили разом молока 365.031 літрів і одержали за нього 25.632 Кор. 6—8 сот. за літру.

З цього молока випродуковано 13.429 кг масла, яке продано за 31.893 Кор. (коло 2·40 Кор. за кг), спотребовуючи 24·2—31·2 л. молока на кг масла. Дохід з продажи 43.897 л. маслянки виносив 1980 Кор. (по 4—4·8 сот. за л.).

Надвишка brutto виносила за півтора року 8·241 Кор.

З того покрито:

Адміністрацію:	3.662 Кор.
Заплачено за машини	1.429 Кор.
Приспособлення льокалю	133 Кор.
Надвишка netto виносила	**2.717** Кор.

Зростаюча сітка молочарських спілок і потреба досконалення їх технічної і торговельної праці заставила філію „Просвіти“ призадуматись над організаційним і інструкційним а також торговельним осередком молочарського руху.

Під проводом дра Евгена Олесницького відбулася в Стрию 24. VIII. 1905 довірочна нарада, на якій реферат про мол. спілки виголосив о. О. Нижанковський а організаційний реферат о. Лев Горалевич. Вислідом наради було покликання до життя „Союзу руських спілок молочарських“ як відділу філії „Просвіти“ в Стрию з днем 7. вересня 1905 року. Тоді існувало вже 7 спілок при місцевих читальнях „Просвіти“.

Завданнями „Союзу руських спілок молочарських“ були:

1) організація, інструовання та люстрація спілок,
2) удержання складу мол. машин і знаряддя,
3) торговля маслом в краю і заграницею,
4) дбання про фаховий вишкіл молочарів,
5) видавництва (в тім і видавання друків для спілкових молочарень).
6) заступство інтересів молоч. спілок перед краєвою владою і господарськими товариствами.

Управу Союзу взяв у свої руки о. Остап Нижанковський і о. Лев Горалевич. Першим інструктором молочарства зістав Василь Павлюк властитель молочарні в Мишині коло Коломиї. Його помічником стали п. Іван Горалевич і Михайло Мельник абсольвент Мол. Школи в Ряшеві і кол. молочар в нім. молочарні в Дорнфельді.

Пропаганду раціонального молочарства опертого на поправній мол. годівлі вів дальше в краю проф. Ол. Гарасевич, пропаганду організовання молочарських спілок о. О. Нижанковський і о. Северин Борачок, обидва парохи Подністровя.

Найслабшою сторінкою „Союза руських спілок молочарських“ був збут масла. Мимо всіх зусиль і удержування власного склепу

в Стрию вспів сам Союз перепродати тільки 2826 кг масла з загальної продукції по день 1. IV. 1906: 13.429 кг. Торговельна ділянка була союзом обнята тільки в 20% загальної продукції, 80% її мусіли збувати спілки власним зусиллям, що поза більшими витратами гроша получено було зі стратою часу а тим самим занедбуванням техніки виробу (аж 31·2 л. мол. на кг масла).

Якби не розглядати діяльність „Союзу руських молочарських спілок", слід ствердити його безпосередні і великі заслуги як предтечі нинішнього К. М. Союзу.

Недостачі в концентрованім збуті спілкового масла, хто знає, чи не вратували навіть ідеї самого спілкового молочарства в краю. Слід пригадати, що одинокий в тодішних часах в Австрії союз мол. спілок в Schärding (1903, горішня Австрія), якраз концентруючи в собі торговельні агенди мимо ріжниці свойого фахового урівня — супроти першої української молочарської організації, яка в додатку незорганізована була у формі торговельної установи — провалився якраз з причини цего концентрування (невміння переховувати масло).

Розвій мережі спілок, зорганізованих завдяки заходам філії Т-ва „Просвіта" в Стрию — 1907 р. працювало вже 20 спілок — і недостачі „Союзу руських молочарських спілок" випливаючі з його характеру як прибудівки філії Т-ва „Просвіта", допровадили вже 26. вересня 1907 року до ухвалення статуту самостійного союзу мол. спілок під назвою: „Краєвий Союз Господарсько-Молочарський — стоваришеннє зареєстроване з обмеженою порукою в Стрию", зареєстрованого судом дня 25. жовтня 1907 як фірми до ч: 170/7.

З цею хвилею новооснований Союз переняв як краєва установа всі агенди первісного Союзу руських мол. спілок при філії Т-ва „Просвіта" в Стрию і розпочав свою діяльність 1. січня 1908 року, вступаючи в члени Краєвого Союзу Ревізійного нинішного Р. С. У. К. у Львові. (Кінець буде).

Ю. Павликовський.

Де я став кооператором.

(Спомини з мойого студенського життя).

В Ціріху в р. 1896 почалося для мене нове життя; ніколи перед тим. я не набув в однім півріччу стільки знання, як тоді. Ціріхський унівеситет тоді не був особливо визначним, кращою була політехніка, яка має славу ще й нині; але сам город Ціріх, не без підстави „Швайцарськими Атенами" названий, був осередком, де молодь здобувала не лише знання, а й вищу культуру. Лекції про фільософію читав проф. Авенаріус. Я записував ці виклади а тими записками користувався також А. Луначарський, сьогодні відомий совітський політик. Пізніше користав з них теж др. М. Філіппов, редактор петербурського журналу „Научное обозреніе".

В Ціріху Луначарський клав основи під розвиток свойого світогляду, тоді ще не цілком марксівського. Він був естет та любимець студенток — ніщо не заповідало в ньому пізнішого міністра грубого большевицького режіму.

З людей, що стали пізніше відомі, разом зі мною студіювали ще Роза Люксембург і пізніший польський комуніст др. Мархлєвскі. Др. Мархлєвскі часто головував на спільних сходинах Росіян. Він це робив з великою достойністю, в чому йому помагав його голосовий орган. Але Роза Люксембург не вибивалася тоді особливо нічим, кромі великої зарозумілости та їдкого способу говорення. Ніщо не вказувало на те, що її життя буде таке бурхливе та що воно доведе її до такого страшного кінця.

По Авенаріусі мали найбільше симпатій з усієї професури університету й техніки (що містяться в однім будинку) І. Пляттер (економічні науки) та Лянг (зоольогія). Окрім Пляттера викладав на університеті політичну економію проф. Юлій Вольф; цей однак не мав популярности серед російських студентів, бо поборював К. Маркса у своїй книжці „Капіталізм і соціялізм“. Крім того інтересні були й виклади проф. Гунцігера про педагогіку; він був знавцем Пестальоцці.

Я студіював дуже пильно політичну економію та слухав виклади з многих інших ділянок, за виїмком історії, яку викладав Маєр фон Канонау дуже нудно та швидше з мілітаристичного становища. Замісць Маєра я слухав викладів історії в політехніці, де їх провадив проф. А. Штерн (пізніший автор твору про французьку революцію). Я брав участь у практичних вправах або репетіторіях у проф. Пляттера. Репетіторіюм мало чим ріжниться від справжнього іспиту і відбувалося що тижня по 2 години. Під кінець півріччя в ньому брало участь вже небагато студентів; решта, так сказати, поперепадала та позщезала. Мені репетиторіюм дало чимало користи (хоч не без великого труду) — бо в більшости европейських університетів, у протилежність до російських, не має перехідних іспитів з року на рік а студентам дається може за велику свободу у студіюванню, оставляючи його зовсім без контролі. Особливо богато студентів з університету і політехніки приваблювали виклади проф. Пляттера про історію економічних та соціялістичних наук (теорій). Пляттер був визнавцем Маркса в його економічній частині; фільософську і політичну сторінку він критикуввв гостро і їдовито. Під цим оглядом він йшов тою-ж дорогою. що російські „народники“ („Volkstümler“), не признаючи матеріялістичного толкування історії, видвигаючи значіння особи, ставлячи дуже високо ролю етики ітд. Окрім викладів Пляттер публікував також статті у державно-німецькому місячникові „Neue freie Bühne“, де критикував тодішню революційну тактику німецької соціялдемократії, хоч був на Заході одиноким з професорів, що приняв марксівську теорію вартости.

Великою подією було — не тільки для Ціріху, але й для всіх по німецьки говорячих країв, — скликання у Берліні в р. 1896 з ініціятиви професера астрономії Ферстера і професора фільософії Гішицькі-го, в серпні, конгресу „Німецького товариства для етичної культури“. Головною метою того товариства було: дорогою виховання піднести якість людини та стреміти до розвязки соціяльної справи без кровавих сутичок. Конкретна ціль була: відкрити у Ціріху літні виховавчі курси. Вернер Зомбарт, тоді професор бреслявського університету, обняв виклади про соціяльні рухи 19. століття, Др. Р. Пенціг читав про педагогіку, син проф. Ферстера теж про соці-

яльну педагогіку, С. Гшвіндт, один з провідників швайцарської соціял-демократії, про кооперацію, проф. Ф. Штавдінгер про фільософію, М. фон Егиди про етику і суспільне питання, данський фільософ Г. Гефдінг про етику та ще інші. По відчитах відбувалися дискусії, у яких виступав м. і. др. А. Мільбергер, відомий знавець Прудона, той самий, що в одній дискусії по викладі Зомбарта назвав марксівську теорію трохи грубо „гумбугом".

Найбільший успіх мали виклади С. Гшвіндт-а про кооперацію та Зомбартові. Зомбарт був тоді молодий надзвичайний професор, якого похвалив сам Енгельс за його доповнення до теорії вартости. Офіціяльно не міг бути соціл-демократом, бо таких людей до професури не допускали, але симпатизував з марксизмом. Поет на катедрі економіста, блискучий промовець і стиліст, з великим темпераментом (хоч укритим під маскою вченого), він запалював майже цілу авдиторію. Дехто з захоплення не міг висидіти і вертівся на лавці на всі боки. Якби і я сам не був заражений тим ентузіязмом, то напевно бувби більше любувався фігурою російської студентки, що сиділа передімною. Вона підскакувала та витягала шию, щоби краще видіти й чути пристійного молодого професора. Секрет успіху Зомбарта лежав не тільки в його особистих прикметах, але й в дусі часу.

Це була мода на марксизм і здавалося, що Зомбарт цю моду відчув і своїми викладами трапляв в саме ядро річи. Не лише про Маркса і соціял-демократію—Зомбарт говорив теж про французький соціяльний рух, про повстання ліонських ткачів, а коли подав до відома клич цих робітників: „Ж и т и п р а ц ю ю ч и а б о в м е р т и в о ю ю ч и" („Vivre en travaillant ou mourir en combattant") — то чимало студентів повторяло цей клич на вулицях. Не богато соціялдемократичних письменнинів зробило так много для популяризації Маркса і німецької соціял-демократії, як Зомбарт тими своїми викладами. Їх видано скоро як самостійну брушуру, що оббігла світ у перекладах майже на всі европейські мови [1]). З цеї брошури зробилася груба книга, а врешті 2 томи, які сьогодня носять заголовок: „Пролєтарський соціялізм або марксизм", замісць тодішнього „Соціялізм і соціяльний рух"! Змінився одначе не тільки розмір книжки, але й дух її. Останнє видання є вже здецидовано протимарксівське.

Найбільший вплив на моє дальше життя мали виклади С. Гшвіндт-а. Вони мали одночасно теоретичний і практичний характер. Теоретичну частину редагував Ганс Міллєр, пізніший відомий кооператор, про що він сам росповідав мені недавно. Мене інтересувала практична частина не менше теоретичної; вона полягала на описі споживчої і продукційної кооперативи, заснованої Гшвіндтом у Бірсек біля Базелю; в о н а о б є д н у в а л а в ч л е н а х і р о б і т н и к і в і с е л я н. Зі соціял-демократичного становища це було тоді відвагою — лучити пролєтарів з так званими дрібно-буржуазними елєментами. Ніодин з марксистів, за виїмком Гшвіндта тоді не передчував майбутнього блискучого розвитку кооперації, не лише в місті, а й на селі. Гшвіндт мене запросив оглянути його діло. По викладах я поїхав спершу в Базель, де я відвідав недавно там заснований Союз споживчих кооператив, а з відтіль далі до села Обервіль, що лежав в долині Бірсека. Гшвіндт приймав мене з цілою сердечністю,

[1]) Був також український переклад, зладжений Л. Цегельським — Перекл.

примістив мене в кооперативному готелі, показав споживчу кооперативу „Електра“, що є організацією споживачів електричної енергії, цегольню ітд. Я був оголомшений і захоплений тим всім, що бачив і на дні душі став кооператором. Про це все я написав допис до якогось органу, а пізніше, по третім побуті в Обервіль, я описав все в більшій монографії і її надрукував проф. Жід у свойому місячнику „Revue d' Economie Politique“.

Стефан Гшвіндт не мав стільки слухачів, що Зомбарт, але між його слухачами були пізніші теоретики кооперації — проф. Штаудінгер та Артур Мільбергер, який скоро після того опублікував низку статей про значіння споживчих кооператив. Також берлінський „Sozialreformer“ [1]) Моріц фон Егіди приходив на ці виклади та набрав пересвідчення, що кооперація веде прямо до здійснення усіх наших думок“.

Треба ще згадати про робітничий Клюб „Згода“ в Ціріху. Він був вже тоді осередком робітничого і соціялістичного руху. По закінченні своїх лекцій в „Товаристві для етичної культури“ виголосив проф. Зомбарт у цьому клюбі виклад про Ляссаля. Однак цей виклад менше припав до вподоби робітникам і студентам як ті, що він їх читав на курсі. Малося враження, що прелєгент задержує обережність, мабуть побоюючись, щоби не викликати гніву пруського уряду; кольоритна фігура Ляссаля вийшла через те блідою. У звідомленні про цей виклад один німецький соціялістичний часопис писав про половинчатість німецьких професорів. У „Згоді“ часто виступав провідник швайцарської соціял-демократичної партії Г. Грайліх. Він був, що правда, німецького походження, але засиджений у Швайцарії і популярний. Будучи пристрасним і бурхливим промовцем, він тим не менше був опортуніст і розумна голова. Давніший фурієрист, автор брошури про Фуріє, він перемінився, як усі тодішні соціялісти, у маркcиста і соціял-демократа. Грайліх симпатизував з кооперацією, а під кінець життя заявив себе навіть прихильником політичної невтральности у кооперації. Другий промовець, що часто виступав у „Згоді“, це був соціял-демократичний поет Р. Зайдель. Він читав в політехніці виклади про літературу.

Я перебув в Ціріху два семестри (півріччя), з великою користю не тільки для ума, але й для вироблення характеру—подивляючи чимраз більше чистоту, ретельність, ощадність та любезність його мешканців. Я старався наслідувати ці прикмети. Моїм любимцем стала швайцарська почта, що вже тоді була блискучо поставлена. І досі формую свій погляд про культурність кожного краю по точности його почти та по вигляді його книгарень — хоч дехто судить по інших ознаках, прим. по кількости зужитого мила.

Ваган Тотоміанц.

Перекл. з нім. рукопису К. К.

---

[1]) Відома група інтелектуалів, головно з німецької професури, що гуртувалась біля Брентана, Вагнера, Зомбарта і др. („Verein für Sozialpolitik“) та заступала думку про потребу соціяльного законодавства. Їх звали теж „соціялістами з катетри“. — Перекл.

З ЖИТТЯ УКР. КООПЕРАЦІЇ.

Чисельний і матеріяльний стан української кредитової кооперації в 1931. і 1912. рр. На 3200 всіх кооператив, котрі з кінцем 1931. р. були членами РСУК і є обняті статистикою за 1932. р., кредитових кооператив І. ступня було 362, разом з Центробанком — 363.

Кредитові кооперативи становлять 11, 3% загалу кооператив, членів РСУК.

Загал кооператив виказує приріст проти попереднього року 1, 7% кредитові кооперативи — 12, 8%.

Кредитових кооператив, нечленів (в евіденції), нараховується 206.

Отже всіх українських кредитових кооператив є 569.

Перед війною, в 1912. р., до Краєвого Союза Ревізійного належало 338 кредитових кооператив, скільки було тоді в евіденції нечленів — відомостей не маємо.

Повоєнна кредитова кооперація перегнала передвоєнну своєю кількістю, але ще відстає щодо якости.

В 1931. р. узгляднені статистикою 332 кредитові кооперативи І. ступня (без Центробанку) мали 97.853 членів, а в 1912 р. майже таке саме число (338) кредитових кооператив (без Кр. Союзк Кред.) мали 127.973 членів, більше на 30.120.

Білянс кредитових кооп. в 1931 р. виносив суму 15.844.020 зол., а в 1912 р. 40,386.507 австр. корон; більше на 24,542.487.

Власні капітали. На уділах і резервових фондах в 1931 р. — 4. 569.304 зол. в 1912 р. — 5,490.444 австр. кор.; більше на 921.140.

Щадничі вкладки в 1931 р. 8,032.742 зол., в 1912 р. — 23,494.917 а. к. більше о 15,462.175.

Уділені позички в 1931 року 11,708.307 зол., в 1912 р. 33,725.095 а. к. більше на 22,016,778.

Центробанк в 1931 р. мав 512 членів, а в 1912 р. 889. Білянс його виносив в 1931 р. суму 1,825.799 зол., в 1912 р. 5,749.982 а. к.; більше на 3,924.183; власні капітали на уділах і резервових фондах в 1931 р. 479.860 зол.. в 1912. р. 1,081.409, більше на 601.449; щадничі вкладки в 1931 році 1,284.073 зол., а в 1912 р. 2,098.081; більше на 814.008; уділені позички в 1931 р. 1,200.241, в 1912 р. 4,622 228; більше на 3,422.014. *А. Ж.*

Стан щадничих вкладок в кредитових кооперативах Польщі, з осібна в кооперативах РСУК. в поодиноких кварталах 1931 і 1932 р. р на підставі квартальних бюлетенів Кооперативної Ради у Варшаві, — без кредитових централь, представляється так:

Вкладки в кооперативах цілої Польщі зменшились за сім кварталів, це зн. від 1/I. 1931. до 1/X. 1932. на суму 85.124 тис. зол., або 23,9%.

Вкладки в кооп. РСУК зменшились в цьому часі на суму 155 тис. зол. обо на 2,1% *А. Ж.*

	ВСІ КООП. ПОЛЬЩІ, ОБЄДНАНІ в 18 РЕВ СОЮЗАХ.				КООПЕРАТИВИ РСУК:			
	кооператив	сума вкл. тис. зл.	Зміна в % %: до 1/I.31	Зміна в % %: До поп.	кооператив	сума вкл. тис. зл.	Зміна у % %: До 1/I.31.	Зміна у % %: До попер. кварт.
1/I. 1931.	4826	355 744	100,0	100,0	187	7.317	100,0	100,0
1/IV. „	4705	355.354	99,9	99,9	187	7.570	103,4	103,4
1/VII. „	4752	345.644	97,1	97,2	187	7.802	106,6	103.1
1/X. „	4969	319.982	89,9	92,6	187	7.740	105,8	99,2
1/I. 1932	4921	313.510	88,1	98,0	246	7.684	105,0	99,3
1/IV „	4921	295.121	83,0	94,1	246	7.704	105,3	100,2
1/VII. „	4891	275.632	77,6	93,4	246	7.449	101,8	96,7
1/X. „	4866	270.620	76,7	98,2	246	7.162	97,9	96,1

Урочиста академія з нагоди 25. ліття праці М. С. получена з посвяченням нових забудовань „Маслосоюзу“ у Львові, відбулася 13. грудня 1932. у нових помешканнях „Маслосоюзу“ при вул. Бартоша Глоаацького, ч. 23. Академію відкрив сен. інж. Ю. Павликовський, підкресливши характер цього свята, яко свята перемоги праці, відтак привітав усіх гостей і членів „М. С.“ присутних на салі, та згадав тих, що на все відійшли. По сконстатованню правомочности зборів сен. Ю. Павликовський покликав до почесного проводу членів першої Надз. Ради „М. С“: о. М. Гошовського, о. Матковського, дир. Кисілевського та представників матірних т-в.: від „Просвіти“ ред. В. Мудрого і від „Сіл. Господара“ о. Т. Войнаровського, відзначивши усіх новими ознаками „Маслосоюзу“.

З черги дир. Мудрик відчитав протоколи основательних зборів „М.С.,“ почім слідували привіти. Від т-ва „Просвіта“ привіт молочарській кооперації передав ред. Мудрий, висловлюючи гордість матірного т-ва тим, що з його лона вийшла така гарна і богата установа, та вдоволення, що муравлина і творча праця не була змарнована; дякує за працю. Від парлямент. репрезентації У. С. Р. П. привитав молочарську к-цію сен. Др. І. Макух. Згадав працю старих робітників, пройнятих свідомістю порятунку в спільній праці. Остерігає перед перебільшеним оптимізмом. Кидає зором на недавнє минуле. якого бур стара національна будова не витримала. Шукає причин: корін і фундаменти були добрі, здорові, але стіни зведені на них, лихі. тому бурі їх змели. По війні треба, було починати знову — від старого здорового корення і залишених фундаментів. За будову взялися нові, молоді, енергічніші люди після нових плянів. Працювали жваво, розбудова поступала рівномірно і плянова. Алеї мур є зигзакуватий. Деякі його стіни зведені високо, аж під дах, деякі запізнилися а є й такі ділянки, в яких навіть не положені фундаменти. Чи витримаємо одже знову, як прийде хвиля? Звертаючи увагу на можливу небезпеку, промовець закликує всіх братися до жвавої але дісної праці; рівнож виступає проти фушерства.

Від імени Ц. С. і всієї госп.-споживчої кооперації витає молоч. кооперацію дир. Ю. Шепарович, висловлюючи втіху від нового залізо-бетонового бастіону, щойно освяченого, який означає новий здобуток у поширенню нашого стану посідання.

Від Ц. Б. зложив привіт др. М. Волошин, звернувши увагу на повновартісні фахово-технічні сили, заняті при праці в М. С., і на вельми потішаючий факт, що укр. кооперація, учениця данської, зачала вже збувати своє масло в Данії.

В імени першої Надз. Ради М. С. і в своїм власнім промовив о. Гошовський складаючи побажання на дальші 25 літ.

По відчитанні численних писемних привітів, слідували реферати інж. Юі Павликовського: „25 літ праці М. К. С.“ (друкується в ц. числ. „К. Р.“ на іншому місці) і дир. А, Палія про „Напрямні праці Союза при започаткуванні другого чвертьстоліття“.

З КООПЕРАТИВНОГО СВІТА.

Кооперація Фінляндії.

Президент Міжнар. Кооп. Союзу д. Вайно Таннер подає в бюлетені цьогож МКС цікаву характеристику кооперації своєї батьківщини та інших балтійських держав (Естонії, Латвії, Литви). Зокрема для нас цікавий розвиток фінляндської кооперації, яка виростала в умовах національної залежности від Росії.

Фінляндія займає велику площу 388.000 квадратових км., на якій живе однак всього 3,600.000 душ населення. Площа мало менша від Німеччини, населення числом всього $^1/_{20}$ частина німецького. Більше 100 літ була Фінляндія під російською зверхністю. Щойно по світовій війні здобула самостійність. Правда, під Росією Фінляндія мала широку автономію, отже будування самостійної держави було тим улекшене.

і в самих скандинавських державах рух цей був уже відомий, як у Фінляндії щойно появилися справжні завязки кооп. руху.

Кооперативний рух почався у Фінляндії досить пізно. Чимало европейських країн мали за собою вже пів століття кооп. праці.

В останніх десятиліттях 19. віку стали тут і там появлятися кооперативні товариства без більшого значіння. Щойно з 1901 р. можна говорити про народження фінської кооперації. В цьому році введено кооп. закон, який уможливив основування справжніх кооператив. Піонірем цього руху став проф. Ганнес Гебгард, імя якого стало відоме вже й серед кооператорів інших країн. Заснована при його участи кооператива „Пеллєрво“ стала колискою руху і мала рішаючий вплив на все, що зроблено в кооперативній ділянці.

Так, як кожний суспільний рух має свої спеціяльні причини, має їх і фінляндська кооперація. Це буде певно несподіванкою, але є фактом, що тут були причини національно-політичної натури. Період російського утиску, який розпочався саме в тім часі — грозив загибілю усіх національних змагань. Для того, щоби розпука не убила в людей охоти до діла, патріоти намагалися спрямувати громадську активність в господарську ділянку, щоби через піднесення добробуту скріпити силу відпору народу, а для осягнення цієї мети визнано найкращим способом кооперацію.

Але не тільки причини появи кооперації були тут своєрідні — такими були теж форми цього руху. Хоч ще було небогато льокальних кооператив, створено вже центральні організації, яких завданням було — поширити рух на весь край та стежити за тим, щоби він розвивався на здорових кооперативних засадах. Хоча в звичайних умовинах ледви чи можна захвалювати такі методи будівництва, то у Фінляндії вони дали добрі наслідки. До того ще вони уможливили певну пляновість в цілому рухові і не було стільки упадків, що в многих інших краях. Вже в два роки по введенню кооперативного права засновано центральну організацію для кредитових кооператив; в 1904 р. для споживчих, а в 1905 для молочарських. Під цю пору існує коло 10 централь для кооператив ріжних родів.

Очевидно, централі не малиб змоги удержатися при житті, якби не існувало певного числа місцевих кооператив, на яких вони моглиб опертися, Отже засновувано все нові товариства і під цю пору існує їх біля 6800 всілякого гатунку. Більшість це сільсько-господарські і взагалі сільські кооперативи, але попри них виникло й поважне число споживчих. Сітка молочарських кооператив розкинена по цілому краю і майже кожне село має свою власну кооп. молочарню. У многих селах ціла продукція молока віддається до кооперативи. Таких молочарень є 700. Також кредитових кооператив є чимало — 1560. Існують крім того ще всілякі інші сільсько-господарські кооп-ви: для набування паші, погноїв та інших госп. потреб, для транспортування яєць на ринок, закупна торфу і т. д.

Всі ті кооперативи, кожна в своїй ділянці, виконують корисну роботу. Кооперативні молочарні, найважніші зі становищи хлібороба, піднесли якість масла на небувалий рівень та здобули для фінського масла місце на світовому ринкові. Добрих сирів Фінляндії не вироблялося так довго, поки не заінтересувалися цею справою кооп. молочарні, а передовсім їх централі. Сьогодня фінські сири можуть кон-

курувати з найкращими сирами світа. „Valio“ — центральна організація кооп. молочарень дійшла до того, що опанувала 90% всього експорту масла.

Кредитові кооперативи працюють на райфайзенських засадах. Їх централя розвинулаея вже в поважну грошеву установу, яка тішиться підпертям з боку держави (в характері фінансуючого і акціонера). Ця установа уділила вже позичок на суму $1^1/_2$ міліярда фін. марок; їх ужито на поправу ріллі, меліорації. будову домів і т. д.

Для закупна с. г. потреб, погноїв, паш, с. г. машин і т. д. існує від 25 літ окрема централя „Hankkija“, Транспортуванням мяса на ринки та його збутом займаються льокальні кооперативи, обєднані в свій союз. В останніх роках сильно розвинувся кооп. збут яєць; і для тої справи створено центральну організацію, що працює з повним успіхом. Зате не повелися спроби продавати кооперативним способом лісів.

Першу споживчу кооперативу засновано 1901 р., в році проголошення кооп. закона. Замітне, що цей початок зробили ткачі з Тампере, яке отже стало фінським Рочделем. В перших роках рух йшов поволи, але в 1904 р. засновано центральну організацію, що обєднала всі існуючі споживчі спілки. Від тоді число кооператив зростало швидко і то не тільки між промисловим робітництвом та зарібниками, але й між селянством.

Відношення чисельности обох груп: міської й сільської є приблизно по рівні в споживчій кооперації. Небавом одначе прийшло до тертя між обома групами на цьому грунті, що многочленні міські консуми вважали кривдою для себе, коли мали на Заг. Зборах централі так само по одному голосові, як дрібні сільські. Вони не бажали оставати все у меншости на зборах та бути переголосовуваними. Під кінець 1917 р. прийшло до росколу на два союзи. Міські кооперативи прозвали себе „поступовими“; їх ідейна централя носить скорочену назву „КК“, а їх гуртівня „OTK“. Сільські кооперативи прозвали себе „невтральними“; їх централя зветься „SOK“; вона є одночасно ідейним і торговельним осередком. Але обі ці групи держаться мимо всього невтрально що до справ політики та в основі придержуються тих самих засад. Загальне число членів виносить 470.000, а обороти 2,6 міліярдів фін. марок. Оба рухи разом обєднують третину всієї роздрібної торгівлі країни.

Всі більші кооперативи ведуть виробничі відділи, найчастіше пекарні і мясарні, деякі виробляють мінеральну воду, пиво то-що, інші переробляють молоко.Особливістю фінляндської кооперації є поширене ведення ресторанів і дрогерій (аптичних складів). В ділянці власного виробництва зроблено чимало, але недостача капіталу — типічна риса фінської споживчої кооперації — не дала змогу розвинути в цьому напрямі більшої активности. Під натиском життя, зокрема потреби капіталу для згаданих завдань, починає свитати думка про потребу поновного зєднання обох відламів кооперації в один союз, щоби тої самої роботи не робили дві ріжні організації.

Вайно Таннер.

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА.

Ситуація в рільництві в освітленні Б. Г. Кр. Положення рільництва в Польщі далі погіршується, чого проявом є дальша знижка цін с-г. тварин. Ось чому навіть двічі збільшений супроти 1931 р. вивіз жита за кордон не може принести чутливої полекші для сіл. господарства Польщі тим більше, що й вивіз тваринної продукції в біж. році є значно менший від минулорічного.

Ціни збіж в Польщі — знижкують знову. В першій декаді грудня 1932 чотири головніших збіжа (пшениця, жито, овес і ячмінь) продовжували падати в ціні, хоча дещо й слабше, як в листопаді тогож року. На збіжевих біржах Польщі тенденція весь час слаба.

За 100 кг. платили в Польщі в долярах (за „Pol Gospod."):

	23—30. XI. 1932	1—8. XII. 1932.
	Пшениця:	
Варшава	2,93	2,76
Познань	2,56	2.39
Львів	2,93	2,87
	Жито:	
Варшава	1,74	1,66
Познань	1,61	1,58
Львів	1,82	1,80
	Овес:	
Варшава	1,72	1,63
Познань	1.50	1,43
ЛьвіЗ	1,81	1,69
	Ячмінь:	
Варшава	1,89 (бр.)	1,85 (бр.)
	1,68 (зв.)	1,64 (зв.)
Познань	1,83 (бр.)	1,78 (бр.)
	1,57 (зв.)	1,51 (зв.)
Львів	1,99 (бр.)	1,99 (бр.)
	1,57 (зв.)	1,57 (зв.)

На світових ринхах так само ціни знижкували. В Европі (Берлін, Відень, Прага) вони були значно вищі від цін в Польщі, але в Америці — значно нищі. До того слід додати ще, що в Америці є 350 міл. сотн. збіжевих екпортових надвишок, в тім 140 міл. сотнарів пшениці, тоді як Польща має всього около 2 міл. сотн. пшениці на вивіз.

Ціна паші і землеплодів обнизилися у відношенні до 1931 р. на 5%. Знижка була ріжна в ріжних околицях краю. В українських воєвідствах, т. зв. південних упадок був найбільший, виносячи 7%; найнищий він був у 1932 р. в східних воєвідствах (Волинь, Полісся), бо виносив 2,5%. В інших дільницях Польщі знижка цін паші і землеплодів вагалася між 4—6%.

Польща вже привозить збіжа з заграниці — щораз в більшому розмірі. В лисопаді м. р. привезено до Польщі 3.118 тон пшениці та 1.405 тон жита, що в порівнанні з передминулим (1931) роком становить десятикратне збільшення.

Скільки збіжа продукують і вивозять за кордон наші волинські землі? Засів чотирох головних збіж в цілій Польщі в 1931 р. обрахував Головний Стастичний уряд у Варшаві на 11.035.402 га., а в тім на Волині 948.285 га, або 8,6%. Збір тих же збіж в цілій Польщі виносив 117.527.457 сотнарів, з чого на Волинь припадає 8.423.065 сотнарів, а у процентах 7,2%. Гречки продукує Волинь 25,8%, а проса 24,6%. В продукції пшениці, ячменю, гречки і проса Волинь виділяється серед інших дільниць краю, уступаючись перед ними що до всіх інших збіж. Природні умовини на Волині є сприяючі плеканню збіж, але примітивні методи господарки і роздробленість зем. власности стоять на перешкоді повному викристанню всіх можливостей.

Стан торгівлі збіжам в Польщі і на Волині (на жаль, лише для 1930 р.) представляє слідуюче зіставлення („Gazeta Handlowa" ч. 281. за 1932 р.):

Збіжа:	Вивіз в тонах: з Польщі	Вивіз в тонах: з Волині	%	Обороти в тонах: на терені Польщі	Обороти в тонах: на Волині	відн. в %%
Пшениця	48.681,1	(—.625)	—	724.609	52.775	7,3
Жито	382.501,6	16.447	4,3	1.079.724	21.463	2,0
Ячмінь	216.783,6	21.931	10,1	366.567	22.587	6,2
Овес	54.356,0	13.514	24,0	234.184	16.310	7,0
Мука	50.848,2	78.494	154,4	1.149.186	82.192	7,1

Як наростають податкові залеглости в Польщі. З реферату президента „Левіатана" Вежбіцкого подаємо такі цифри про податкові залеглости (без суми кар і відсотків проволоки):

Залеглі податки (в міліонах зл.):

в році:	доходовий	промисловий	від недвиж.	грунтов.
1928	80,3	103,3	16,2	44,1
1929	121,7	138,3	17,6	47,1
1930	180,8	179 1	25,5	30,8
1931	204,5	231,2	28 2	42,5
1932	225,7	262,6	36,7	63,7

Разом є в р. 1932 на 588,7 міл. зол. податкових залеглостей (без кар і відсотків!). З тої суми понад пяту часть, 115 зол. міністерство скарбу вже тепер визнало за нестягаєму.

Які суспільні верстви завинили ці міліони податків — міністерство не подає. А це булоб дуже цікаво. Нам бо відомо, що між нашим селянством залеглостей нема зовсім, бо екзикутори витяглиб і душу, якби це їм було доручено. Зрештою самі назви податків вказують на те, хто так постарався о державну касу. 225 міліонів залеглого доходового податку, а 262 міл. промислового — це відповідь на поставлене питання. Оба ці податки платить тільки богатша частина населення, світ промислу, банків, великого хліборобства і торгівлі. Це ті круги, що найгомінкіше закликають до патріотизму і „державнотворчого думання". Тут в сухих цифрах виявився найкраще їхній польський патріотизм.

Аренда Одеси Польщі? У викладі, що висласло на днях варшавське радіо, на тему „Гдиня і польська торговельна експанзія" прелєгент натякнув на пропозицію совітського уряду про аренду для Польщі одеської пристані.

Висліди пляново господарки в СРСР. Завдяки спізненому засіву побоюються в СРСР., що озимина на значних просторах не зійде. Крім того по даних комісаріяту рільництва посівна площа обіймає 36,308.000 га, супроти 37,378.000 га за той самий час минулого року. Отже засіви 1932 р. є нищі від милорічних на 1 міл. га.

Щодо виконання пляну в ділянці засіву — то ця справа представляється вельми сумно, бо зимових засівів виконано на 88,7%. Особливо невдався плян на Кубані, де засіяно загалом 75,5% прелімінованої площі. Так само некорисно представляється справа осінньої оранки піль під весняну сівбу. До листопада 1932 зорано 52,2% призначеної площі.

Урядові чинники всю вину звалюють на саботаж селян і обвинувачують льокальні урядові органи в занедбанню їх обовязків у поборюванні кулацької агітації; льокальна преса пояснює недотягнення браком насіння. В більшости одначе випадків — як подає також радянська преса—причиною невиконання пляну були дуже часті факти (вельми правдоподібні), що зголодніле населення зужило призначене до засіву збіжжа на перемелення в муку і спожило.

Говорячи про ці факти не треба забувати також про нечуваний „упадок робочої дисціпліни" в колгоспах, посідаючих 90% орної землі. Факти, коли заледво 40% працездатних робітників ставали своєчасно до праці, — зовсім не належить до винятків. Для повноти образу треба додати що праця в колгоспах зачинається о 10 — 11 год. рано і кінчається о год. 16 та 18 вечора. (D. G. Z.).

Теж джерело доходів. Як відомо, до Рад. Союзу дозволяється висилати пачки з харчами і одягами на адреси приватних осіб. Але справа влаштована дуже хитро: пачку з харчами для висилки треба набути не де інде, а у спеціяльній концесіонованій фірмі — по цінах без порівнання вищих, як є ринкові ціни в Польщі. Чому це? Отже тому, бо ріжниця між ринковою ціною і тою, що платить висилач пачки, іде в користь Торг. представництва СРСР у Варшаві. Це рівняється отже побиранню довозового мита, при чому мито побирається таки на польській території.

Від деяного часу не вільно вже навіть родині посилати харчевих посилок приватно і безпосередньо, хоч ще до недавна це було можливе. Хай радше люди з голоду гинуть, аби лиш держава чи її агенти могли заробляти на справі допомоги голодуючим. Так отже доля і життя згноблених підданих зовсім не лежить на серці т. зв. рад. владі.

Звідки добували большевики засоби на переведення пятилітки?

Не можна мати певности, скільки грошей прелімінували автори пятилітки на її переведення. Можна приняти, що вони прелімінували на ту ціль около 65 міліярдів червоних рублів, т. є панад 30 міліьрдів ам. долярів. Питання: звідки вони могли взяти таку фантастичну суму гроша? В І-шім томі урядового видавництва „Пятілєтний План" є осібний розділ про фінансування пятилітки! Там узасаднено, що виконання „пятилітки" залежить від

узискання заграничних довгоречинцевих кредитів. Висоти тих довгоречинцевих кредитів в тім урядовім „пляні" не означено, але очевидно сподівалися автори „пляну" дістати великі кредити, бо зазначують, що С. Р. С. Р. є краєм дуже убогим на капітали.

Початок пятилітки припадає на І. Х. 1928 а конець на І. І. 1933 отже пятилітка має тривати всього 4 роки і 4 місяці, бо так ухвалив XVI. зїзд комуністичної партії. Доси було загальним переконанням, що заграничні кредити були підставою переводженої пятилітки. Розгляд затягнених кредитових зобовязань за границею показує, що лише мало, яких зо 4% капіталу, потрібного за переведення „пятилітки", змогли Совіти дістати за границею. Решту капіталу потрафили вони витягнути тероном і славними своїми „добровільними" внутрішними позичками від своїх нещасних громадян, а в дійсности правдивих невільників совітської держави, чи радше невільників комуністичної партії.

В зіставленню представляються довги С. Р. С Р. у заграничних доставців, в Европі і Америці, ось так: в р. 1931 задовження виносили 540 міл. дол. 1. IV. р. 1932 задовження виносили 453 міл. дол. І. Х. р. 1932 задовження виносили 540—550 міль. зол.

Головним вірителем совітів є Німеччина. У вересні 1932 стверджено урядово, що задовження совітів в Німеччині виносить 1.425 міліонів нім. марок а крім того є ще яких 150—200 міл. марок, не узгляднених урядовим обчисленням. Таке задовження узнав німецький державний банк, яко граничне, і заявив, що держава не дасть своєї гарантії на дальші кредити для совітів. Цей довг мавби бути сплачений в цей спосіб: між І. IX. 1932—31. XII. 1932 мають совіти сплатити около 360 міл. нім. марок, протягом 1933. р. около 48 міл марок а решту протягом років 1934—1935.

Можна припускати, що і прочі заграничні, вірителі особливо Америка і Англія, означили максимальну границю кредиту для Радянщини, що вони вже ту границю і там осягнули. Заграничний капітал немає довіря до С Р. С. Р. і тому не уділює їм довгоречинцевого кредиту. До р. 1925 совіти діставали заграничний кредит лише під застав золота, валют і вартісних паперів. Доперва в осени 1925 р. дістали совіти банковий кредит, незабезпечений заставом. Короткоречинцевий кредит, яким лише може користуватися С. Р. С. Р. за границею, змушує його провадити форсований експорт, щоби сплачувати короткоречинцеві векслі. Відсотки від тих совітських векслів є двократно, а навіть трикратно вищі, як їх платять загально деінде. Лиш в той спосіб можна зрозуміти той нечуваний грабунок селянства в р. 1930 і в р. 1931.

Обчисляють, що С. Р. С. Р. злупив зі селян протягом тих двох років около 46 міл. тон збіжа на проведення пятилітки, ц. то в першу чергу на плачення заграничних короткоречинцевих кредитів. За збіжа платили большевики селянам по 1.50 рад. руб. за 1. пуд в безвартісних паперових грошах, за які селяне не могли і не можуть нічого купити, бо досі в С. Р. С. Р. є величезний брак всяких промислових товарів. Виходить, що кошти пятилітки в дійсности поносить передовсім Україна, бо головно звідтам реквірують збіжа на експорт.

Головний видаток йде на купно заграничних машин, потрібних до уладження ріжних промислових заведень. Після органу комісаріяту промислу „За індустріялізацію" ще в р. 1930 половина всіх машин, апаратів та технічних уладжень в радянськім промислі походила з заграниці. Навіть ще в 1931 р. 85% турбін було спроваджених з заграниці. Так само спровадили большевики з заграниці 77% всіх кітлів в парових електрівнях. Доперва в р. 1932. мав уже припинитися імпорт машин.

Для нас цікавою буде справа механізації і рільництва з нагоди його колективізації, бо той злощасний процес діткнув найбільше нашу многострадальну Україну. Механізація рільництва полягає головно на ужиттю тракторів до орання. За р. 1930 і 1931 спровадили большевики з Америки тракторів за суму 74 міліонів долярів. Великі суми, які не дадуться ствердити, видано на будову фабрик для виробу тракторів. Большевики кажуть, що від тепер не потребують вже спроваджувати з заграниці тракторів, бо можуть вже їх виробляти у власних фабриках. Знаємо напевно, що трактори большевицького виробу в короткім часі стають непридатними до ужитку.

Дотеперішні висліди пятилітки принесли лише загальну руїну та море невимовного терпіння. *Й. Р.*

Видає Ревізійний Союз Українських Кооператив.
За редакцію відповідає: д-р Карло Коберський

Друкарня „Бібльос", Львів, Японська 7. Тел. 14-78.